

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

Διευθύντης: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

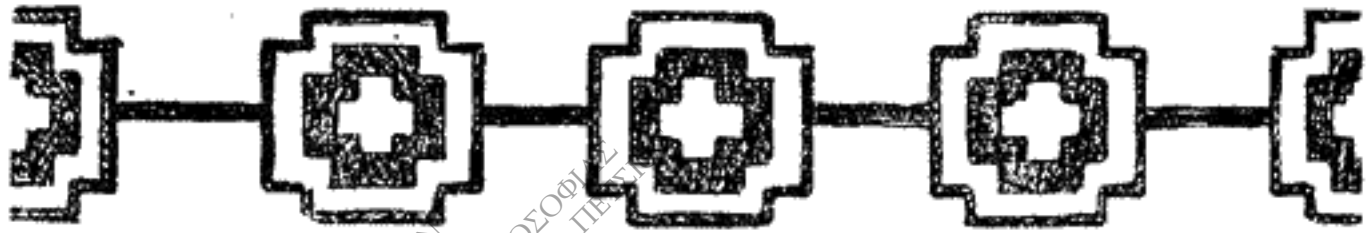
ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ
ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1943

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
38 - ΣΤΑΔΙΟΥ - 38
ΑΘΗΝΑΙ

Ν.Α. 2008

ΤΑ ΑΚΗΛΙΔΩΤΑ ΑΡΧΕΤΥΠΑ*

ΤΑ ΤΑΓΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ

ΚΥΡΙΟΤΗΤΕΣ, ΕΞΟΥΣΙΑΙ, ΘΡΟΝΟΙ, ΧΕΡΟΥΒΕΙΜ, ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Ἡ φοβερή καὶ ἀκοίμητη δορυφορία τῶν οὐρανίων Δυνάμεων περιζώνει τὸν Παντοκράτορα, ζωγραφισμένη γύρω του μέσα σὲ μιὰ ζώνη, ἀπάνω ἀπὸ τὰ παράθυρα τοῦ τροῦλλου. Ἀνάμεσα στοὺς Ἀγγέλους εἰκονίζονται μόνο δύο ἄνθρωποι, ἡ Παναγία, κατὰ τὸ μέρος ποὺ ἀνατέλλει ὁ ἥλιος, κι' ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος κατὰ τὰ ζεφύρια· ἡ μὲν Θεοτόκος ὡς τιμιώτερα τῶν Χερουβείμ καὶ ἐνδοξοτέρα τῶν Σεραφείμ, ὁ δὲ Πρόδρομος ὡς ἄγγελος φτερωτός, κατὰ τὴν προφητεία ἣ ἡ οποία λέγει: «Ἴδου ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου ἔμπροσθέν σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου».

Αὐτὸς ὁ θεῖος χορὸς τυπώθηκε βαθμηδὸν ἀπὸ τοὺς εἰκονογράφους, ὡς ποὺ ἔφτασε στὸ κάλλος, τὸ ὁποῖο βλέπουμε στὰ ἔργα τῶν Κρητικῶν ζωγράφων. Οἱ παλαιότεροι, ἢ δὲν ἱστοροῦσανε ὁλότελα τοὺς Ἀγγέλους γύρω στὸν Παντοκράτορα, ὅπως στὸ Δαφνί, ἢ βάζανε μερικοὺς Ἀγγέλους σκυμμένους μὲ εὐλάβεια καὶ βαστώντας τὸ ἱμάτιό του ἀπάνω στὰ χέρια τους σὲ σχῆμα σεβασμοῦ, ὅπως τοὺς εἰκονίζανε στὴ Γέννηση, στὴ Βάπτισή, στὴν Πλατυτέρα καὶ σὲ ἄλλες ὑποθέσεις. Σ' αὐτὴ τὴν παλαιὰ ἐποχὴ συνειθίζανε νὰ ζωγραφίζουσανε τοὺς Ἀγγέλους σὲ ἄλλα μέρη τῆς ἐκκλησίας, μέσα στὸ Ἅγιο Βῆμα ἢ στὶς τριγωνικὲς γωνίες ποὺ σχεδιάζουσανε σμίγοντας οἱ καμάρες οἱ ὁποῖες σηκώνουσανε τὸν τροῦλλο, κι' ἀπάνου στὶς ὁποῖες ζωγραφίζουσανε μέχρι σήμερα τοὺς τέσσερις Εὐαγγελιστές.

Τούτη δὲμως τὴ μεγαλοπρεπέστατη παράταξη τὴ συνταιριάσανε οἱ Κρητικοὶ ζωγράφοι στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας, ἐμπνευσμένοι ἀπὸ τὸ Χερουβικὸν Ὑμνο, τὸν ὁποῖο ψέλνουνε στὴ λειτουργία γιὰ τὸ Βασιλεῖα τῶν ὀλων «ταῖς Ἀγγελικαῖς ἀόρατως δορυφορούμενον τάξεσιν».

Ὅταν ἀνθοῦσε ἀκόμα ἡ περιβόητη Κωνσταντινούπολη, οἱ ζωγράφοι κ' οἱ ψηφοθέτες εἰκονίζανε τοὺς Ἀγγέλους μὲ κάποιον κάλλος καὶ μὲ κάποιον ἀρρενωπὸ μεγαλεῖο, ποὺ φανερώθηκε γιὰ πρώτη φορά στὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων, ὅπως δείχνουν οἱ φλογεροὶ Ἀρχάγγελοι τοῦ Δαφνιοῦ, τὰ φοβε-

ρὰ Ἐξαπτέρυγα τῆς Ἁγίας Σοφίας, ποὺ φαίνονται σὰ χρυσοὶ ἀνεμοστρόβιλοι, οἱ οὐράνιες Τάξεις ποῦναι τεχνουργημένες στὴν Κοίμησιν τῆς Νίκαιας, ἕνας Μέγας Ἀρχάγγελος στὴ Σπηλιὰ τῆς Πεντέλης, κι' ἄλλα παρόμοια. Ἀλλὰ στ' Ἅγιον Ὄρος ὁ οὐράνιος στρατός ποῦναι παραταγμένος μέσα στὸν τροῦλλο, τούτη ἡ ἀπόκρυφη σὺναξη τῶν Μεγάλων Δυνάμεων Ἀσωμάτων, ἱστορημένη μὲ αὐστηρότητα, μὲ γεῶδη καὶ σκοτεινὰ χρώματα, ἔχει ἕνα ἀλλόκοτο καὶ βαθύτερο ἀσιανὸ μυστήριο, σὰ ν' ἀκούσῃ μυστικὲς σάλπιγγες ἀπὸ τὸν οὐρανὸν.

Στὸ βιβλίον τῆς Ἑρμηνείας γράφει ὁ Διονύσιος ὁ ἐκ Φουρνᾶ τὰ ἐξῆς λόγια:

«Τὰ τάγματα τῶν Ἁγίων Ἀγγέλων εἰσὶν ἑννέα, κατὰ τὸν ἅγιον Διονύσιον τὸν Ἀρειοπαγίτην, τὰ ὁποῖα διαιροῦνται εἰς τρεῖς τάξεις.

Α' ΤΑΞΙΣ: ΘΡΟΝΟΙ, ΧΕΡΟΥΒΕΙΜ, ΣΕΡΑΦΕΙΜ

» Οἱ μὲν Θρόνοι ἱστοροῦνται ὡς τροχοὶ πόρινοι ἔχοντες γύρωθεν πτερά, καὶ μέσον τῶν πτερύγων ἔχοντες ὀμματα, περιπεπλεγμένοι ἀλλήλοις καὶ σχηματιζόμενοι ὡς θρόνος βασιλικός. Τὰ δὲ Χερουβείμ, μὲ κεφαλὴν μόνην καὶ δύο πτέρυγας. Τὰ δὲ Σεραφείμ μὲ ἕξ πτέρυγας· μὲ τὰς δύο ἀποσκεπάζοντα τὰ πρόσωπά των, καὶ μὲ τὰς ἄλλας δύο τοὺς πόδας των, κοί μὲ τὰς ἄλλας δύο πετώμενα, καὶ βαστάζοντα εἰς τὰς χεῖρας των ριπίδια μὲ τοιαῦτα γράμματα «Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος» οὕτως εἶδεν αὐτὰ ὁ προφήτης Ἡσαΐας.

» Τὰ δὲ Τετραόμορφα ἱστοροῦνται οὕτως:

» Ἐξαπτέρυγα, μὲ στέφανον εἰς τὴν κεφαλὴν, ἔχοντα Ἀγγέλου πρόσωπον καὶ βαστάζοντα μὲ τὰς δύο των χεῖρας Εὐαγγέλιον ἔμπροσθεν τοῦ στήθους των, καὶ ἐν μέσῳ τῶν δύο πτερύγων τῶν, ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτῶν ἔχοντα ἀετὸν, καὶ εἰς τὴν πλαγίαν πτέρυγα, τὴν δεξιάν, λέοντα, καὶ εἰς τὴν ἀριστεράν μόσχον· βλέποντα ἄνω καὶ βαστάζοντα εἰς τοὺς πόδας των Εὐαγγέλια. Οὕτως εἶδεν αὐτὰ ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ.

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

»Β' ΤΑΞΙΣ, ΗΤΙΣ ΛΕΓΕΤΑΙ ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΙΣ.
ΚΥΡΙΟΤΗΤΕΣ, ΔΥΝΑΜΕΙΣ, ΞΟΥΣΙΑΙ

»Αὐταὶ ἱστοροῦνται φοροῦσαι στιχάρια ἕως τοὺς πόδας, καὶ ἐζωσμέναι με χρυσοπράσινα ὄραρια, καὶ εἰς μὲν τὰς δεξιὰς τῶν χεῖρας βαστάζουσαι ραβδία χρυσαῖα, εἰς δὲ τὰς ἀριστεράς ταύτην τὴν σφραγίδα :

»Γ' ΤΑΞΙΣ ἈΡΧΑΙ, ἈΡΧΑΓΓΕΛΟΙ, ἈΓΓΕΛΟΙ

»Οὗτοι ἱστοροῦνται φοροῦντες στρατιωτικὰ φορέματα καὶ ζωσμένοι με ζώνας χρυσαῖς, καὶ βαστώντες εἰς τὰς χεῖράς τῶν κοντάρια με πελέκους, καὶ λόγχας εἰς τὰς κορυφὰς τῶν κονταρίων.»

Αὕτη τὴν Γ' Τάξιν, ὅπως τὴ γράφει ὁ Διονύσιος, τὴ ζωγραφίζουσι μονάχα στὰ τελευταῖα χρόνια, καὶ πάλι σπανίως.

Τὰ δὲ Τετραμόμορφα, καθὼς καὶ οἱ Τροχοὶ οἱ πύρινοι, εἶναι ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὸ φρικτὸ δράμα ποὺ εἶδε ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ. Τὰ βάλανε δὲ καὶ στοὺς Εὐαγγελιστὰς ἀποπάνω, στὸ Ματθαῖο τὸν Ἄγγελο, στὸν Ἰωάννη τὸν Ἀἰτό, στὸ Μάρκο τὸ Βόδι καὶ στὸ Λουκᾶ τὸ Λιοντάρι.

«Καὶ εἶδα, καὶ νᾶ, πνοὴ δυνατὴ ἐρχότανε ἀπὸ τὸ βοριά, καὶ σύγνεφο μεγάλο μέσα στὴν πνοή, καὶ φέγγος γύρω τῆς καὶ φωτιὰ ἀστραφτερή. Καὶ μέσα τῆς κάτι σάν κεχριμπάρι μέσα στὴ φωτιά, καὶ κάποιο φέγγος μέσα στὸ κεχριμπάρι.

»Καὶ στὴ μέση σάν κάποιο σχέδιο ἀπὸ τέσσερα ζῶα, καὶ σάν κάποια εἰκόνα ἀνθρώπου ἀπάνω τους. Καὶ τὸ καθένα εἶχε τέσσερα πρόσωπα, καὶ τὸ καθένα εἶχε τέσσερις φτεροῦγες. Καὶ τὰ σκέλια τους ἦτανε ὄρθια, καὶ τὰ ποδάρια τους φτερωτά, καὶ σπῆτες, σὰ χάλκωμα π' ἀστράφτει· καὶ τὰ φτεροῦγια τους ἦτανε ἀλαφρά. Καὶ κάτω ἀπὸ τίς φτεροῦγες φαινότανε κι' ἀπόνα χέρι ἀνθρώπινο ἀπὸ τὰ τέσσερα μέρη. Κι' αὐτὰ τὰ πρόσωπα δὲ γυρίζανε κεῖ ποὺ περπατοῦσαν· τὸ καθένα περπατοῦσε βλέποντας κατὰ μπρός. Κι' ἀπὸ τοῦτα τὰ τέσσερα πρόσωπα τὸνα ἦτανε ὁμοιο μ' ἀνθρώπινο πρόσωπο, τᾶλλο ὁμοιο με πρόσωπο μοσχαρίσιο, κατὰ τ' ἀριστερὸ τὸ μέρος, καὶ τὸ τέταρτο ὁμοιο μ' αἰτό. Κ' οἱ φτεροῦγες τους ἦτανε ἀνοιχτὲς ἀπάν' ἀπὸ τὰ τέσσερα πρόσωπα, δυὸ-δυὸ ζευγαρωμένες, κι' ἄλλες δυὸ σκεπάζανε τὰ κορμιά τους. Καὶ τὸ καθένα βάδιζε κατὰ πρόσωπο· κατὰ κεῖ ποὺ πηγαινε ἢ πνοή, κατὰ κεῖ πηγαινε καὶ δὲ στρίβανε πίσω. Καὶ στὴ μέση αὐτῶν τῶν ζώων εἶτανε σὰ φωτιὰ ἀπὸ κάρβουνα ἀναμμένα, σὰ λαμπάδες, ποὺ στριφογυρίζανε ἀνάμεσα στὰ ζῶα, καὶ φεγγοβολοῦσαν σάν ἀπὸ φωτιά, κι' ἀπὸ τὴ φωτιὰ ἔβγαλινε ἀστραπή.

»Καὶ εἶδα, καὶ νᾶ, φανερώθηκε ἕνας τρο-

χὸς ἀπάνω στὴ γῆ, μαζί με τὰ τέσσερα ζῶα. Κ' οἱ τροχοὶ μοιάζανε σὰ Θαρσίς (!), κι' οἱ τέσσερις ἦτανε ὁμοιοι μεταξύ τους. Καὶ σαλεύσανε σὰ νᾶτανε μιὰ ρόδα μέσα σὲ μιάν ἄλλη ρόδα. Περπατοῦσανε κατὰ τὰ τέσσερα μέρη, καὶ δὲ γυρίζανε πίσω. Κ' εἶδα τὴ ράχη τους, κ' ἦτανε ψηλὴ ἢ ράχη τους. Κ' εἶδα, κ' οἱ πλάτες τους ἦτανε γεμάτες μάτια ὀλόγυρα στὰ τέσσερα.

»Καὶ σὰ βαδίζανε τὰ ζῶα, βαδίζανε κ' οἱ τροχοὶ ἐνωμένοι μαζί τους· καὶ σὰ σηκώνοντανε τὰ ζῶα ἀπὸ τὴ γῆ, σηκώνοντανε κ' οἱ τροχοὶ. Ὅπου πηγαινε τὸ σύγνεφο κ' ἢ πνοή, πηγαινε κ' οἱ τροχοὶ καὶ πετοῦσανε μαζί τους, γιατί ἦτανε πνεῦμα μέσα στοὺς τροχοὺς. Ὅταν περπατοῦσανε, περπατοῦσανε κ' οἱ τροχοὶ, καὶ σὰ σταματοῦσανε, σταματοῦσανε. Καὶ σάν ἀνεβαίνανε ἀπὸ τὴ γῆ, ἀνεβαίνανε μαζί τους, γιατί πνεῦμα ζωῆς ἦτανε μέσα στοὺς τροχοὺς.

»Κι' ἀπάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τῶν ζώων στεκότανε σάν κάποιο στερέωμα, σάν κρύσταλλο, ἀπλωμένο ἀπάνω στὰ φτεροῦγια τους. Καὶ κάτω ἀπὸ τὸ στερέωμα εἶτανε τετρωμένες οἱ φτεροῦγες τους, σταυρωτὰ ἢ μιὰ με τὴν ἄλλη, δυὸ στὸ καθένα, σκεπάζοντας τὰ σώματά τους. Κι' ἀκούγα τὴ βουή ποὺ κάνανε οἱ φτεροῦγες τους κεῖ ποὺ πετοῦσανε, σὰ νᾶτανε βουή ποὺ βγαίνει ἀπὸ νερά πολλά ποὺ βογκᾶνε. Σὰ σταματοῦσανε, καὶ τὰ φτεροῦγια τους σωπαίνανε.

»Καὶ νᾶ, ἀκούστηκε μιὰ φωνὴ ἀπάν' ἀπὸ τὸ στερέωμα, ποὺ στεκότανε ἀπάν' ἀπὸ τὰ κεφάλια τους σάν τὸ πετράδι τὸ λεγόμενο ζαφεῖρι, καὶ ποῦχε σάν ἕνα θρόνο ἀπάνω του, κι' ἀπάνω στὸ θρόνο σάν κάποιος ἀνθρώπος νᾶ καθότανε. Κ' εἶδα πὼς ἀπὸ τὴ μέση κι' ἀπάνω σὰ νᾶτανε ἀπὸ κεχριμπάρι, κι' ἀπὸ τὴ μέση καὶ κάτω σὰ νᾶτανε ἀπὸ φωτιά, καὶ φεγγοβολοῦσε ὀλόγυρά του, σάν τὸ δοξάρι ποὺ φανερώνεται μέσα στὰ σύγνεφα τίς βροχερὲς ἡμέρες, ἔτσι εἶτανε ἢ φεγγοβολὴ γύρω του.»

Κανένα κοντύλι δὲν καταπιάστηκε νὰ παραστήσει τίς φρικτὲς τοῦτες ὀπτασίες, θαρρεύοντας στὴ φαντασία καὶ στὴ διάνοια τ' ἀνθρώπου, τὴν ὁποία κάποιος ἄσκαρος ἀσκητὴς τὴν ὀνομάζει «τὸ ταχυπετὲς ὄρνεον καὶ ἀναιδέστατον». Ἀλλὰ τὰ πλησιάσανε μονάχα με φόβο καὶ με τρόμο οἱ ταπεινοὶ κ' οἱ ἐξουθενωμένοι, κείνοι ποὺ πατοῦσανε στὴ στερεὴ πέτρα τῆς πίστεως, ποὺ νηστεύανε, ποὺ δὲν περιμένανε νὰ μάθουνε τίποτα ἀπὸ τοὺς σοφοὺς τῆς γῆς, ἀλλὰ ἢ καρδιά τους καιγότανε ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ· γιατί ἢ ψυχὴ τότε μοναχὰ μπορεῖ νὰ πετάξει στίς χῶρες τῶν ἀσωμάτων με τὰ φτερά τῆς, καὶ νὰ ἀγγίξει στὸ βάθος τῆς μυστικῆς θάλασσας.

(!) Εἰκάζω ὅτι Θαρσίς λεγότανε κάποιο ἀκριβὸ πετράδι, ποὺ ἐβγαίνει ἀπὸ τὴν πολιτεία Θαρσίς, ἢ ὁποῖα εἶτανε ἢ Καρχηδόνα. Ἀπὸ κεῖ φέρνανε οἱ Φοινικεῖς στὸ Σολομῶντὰ τὰ διάφορα μέταλλα καὶ τὰ πετράδια.

Καί τὰ ἀποτυπώσανε οἱ ζωγράφοι τοῦτοι, αὐτὰ τὰ αὔλα πνεύματα, ὄχι θαμπά κι' ἀμυδρά, ἀλλά σταθερά καί καθαρῶτα, ναί μὲν μ' ἀνθρώπινη ὄψη, «τῶν αἰσθήσεων ἕνεκα», ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Διονύσιος, ἀλλά μὲ κάποια σχήματα καί μὲ κάποια χρώματα ἅγια καί ἁμώμα, ποῦ μᾶς ἀνεβάζουνε σὲ ἄσαρκα νοήματα, σὰ νὰ μὴν τὰ βλέπουμε ἀπ' ἐξῶ, ἀλλά μέσα ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μας.

«Ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι, λέγει ὁ ἅγιος Ἰσαάκ, δὲ μπορούμε νὰ πλησιάσουμε μὲ τὰ νοήματά μας τίς ἀποκαλύψεις καί τίς διαγνώσεις ποῦ μᾶς ὑψώνουνε πρὸς ἐκείνη τὴν αἰθίο θεώρια, ἡ ὁποία εἶναι ἀληθινὰ μυστηρίων ἀποκάλυψη, χωρὶς νὰ μεσιτεύσουμε τὰ ἄσώματα πνεύματα· γιατί στὸ δικό μας τὸ νοῦ δὲν ὑπάρχει τέτοια δύναμη, ἀλλὰ τὴν ἔχουνε οἱ ἀνώτατες οὐσίαι· οἱ ὁποῖες τίς δέχονται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸν αἰθίο πατέρα· γιατί καί κείνες ἀκόμα μὲ εἰκόνες τίς δέχονται, κι' ὄχι γυμνές.» «Κάκειναι γὰρ ἐν εἰκόνι καί οὐχὶ γυμνῶς ἐξ αὐτῆς.»

Ἐπὶ τὴν αἰθίο θεῖα πυξίδα ποῦ κλειστήκανε μέσα τῆς καί σφραγιστήκανε τὰ ἀρχαγγελικὰ μυστήρια, τὰ οὐράνια καί ὑπερουράνια θεάματα. Κι' αὐτὴ ἡ πολύτιμη θήκη εἶναι τὸ ἱερώτατο βιβλίον πῶγραψε ὁ Ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρειοπαγίτης. Ἡ διάνοιά του εἶναι σὰν κάποιο ἔκπαυλο καλειδοσκόπιο, κρύσταλλο οὐρανοστάλαχτο καί ποικιλόχρωμο, ποῦ θαμπώνει τὸν ἄνθρωπο. Ἐκεῖ μέσα διαγράφει τὰ Οὐράνια Τάγματα ὁ μακάριος μὲ κάποια λόγια, ποῦ φέγγουνε μένα φῶς ὑπερκόσμιο, καί ποῦ εἶναι ὅμοια μὲ ἄστρα καί μὲ κομήτες, σὰν τὸν Σείριο, σὰν τὸν Ἀρκτουῦρο, σὰν τὸν Ἐριδανό.

Λέγει λοιπόν, αὐτὸ τὸ Πτηνὸν τοῦ Οὐρανοῦ, ὅπως τὸν ὀνομάζει ὁ Χρυσόστομος, ὅτι ἡ Θεολογία παράστησε μὲ ὕλικὰ πράγματα τίς ἀγιώτατες Δυνάμεις, καί μὲ δύο εἰδῶν ὄψεις. Ἡ μία τίς εἰκονίζει μὲ μεγαλοπρεπῆ καί ἀστραφτερὰ καί ὕψηλὰ ὁμοιώματα, γιὰ νὰ προσεγγίσει ὅσο μπορεῖ ὁ νοῦς μας στὸ ἀνέκφραστο κάλλος, κ' ἡ ἄλλη τὰ παρομοιάζει μὲ τὰ πιὸ ὕλικὰ καί μὲ τὰ πιὸ βάνουσα καί μὲ τὰ πιὸ ζωώδη, γιὰ νὰ ἀνεβεῖ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὰ πολὺ ταπεινὰ αὐτὰ συνθήματα στὰ ὑπερκόσμια πλάσματα. «Εἰ δὲ τῷ δοκεῖ, τὰς μὲν ἱεράς ἀποδέχουσαι συνθέσεις, ὡς τῶν ἀπλῶν ἀφ' ἑαυτῶν ἀγνώστων τε καί ἀθεωρητῶν ἡμῖν ὑπαρχόντων, ἀπεμφαινούσας δὲ οἶεται τὰς τῶν ἁγίων νοῶν ἐν τοῖς λογίοις εἰκονογραφίας, καί πᾶσαν, ὡς εἰπεῖν, τὴν ἀπότομον τῶν ἀγγελικῶν ὀνομάτων σκηρῆν, καί χρῆναι φησὶν τοὺς θεολόγους ἐπὶ σωματοποιῖα ὄλως τῶν ἄσωμάτων ἐληλυθότας, οἰκείοις αὐτὰ καί ὡς δυνατόν συγγενέσιν ἀναπλάττειν καί ἐκφαίνειν σχηματισμοῖς, ἐκ τῶν παρ' ἡμῶν τιμιωτάτων ποσῶς καί ὑπερκειμένων οὐσιῶν, καί

μὴ ταῖς θεοειδέσιν ἀπλότησιν, τὰς ἐπὶ γῆς ἐσχάτας προτιθέντας πολυμορφίας· τὸ μὲν γὰρ ἡμῶν τε ἀναγωγικώτερον ἔμελλεν εἶναι, καί τὰς ὑπερκοσμίου ἐκφαντορίας οὐ κατήγευ ἐἰς τὰς ἀπεμφαινούσας ἀνομοιότητας· τὸ δὲ καί εἰς τὰς θείας ἀθέσμως ἐξυβρίζειν δυνάμεις, καί τὸν ἡμέτερον ἴσως ἀποπλανᾶν νοῦν, εἰς τὰς ἀνιέρους αὐτῶν ἐνιζάνον συνθέσεις· καί τάχα καί οἰήσεται τὰ ὑπερουράνια λεοντείων τινῶν καί ἱππείων ἐσμῶν ἀποπεπληρωθῆναι, καί μυκητικῆς ὕμνολογίας, καί ὀρνιθίας ἀγγελάρχιας, καί ζῶων ἄλλων καί ὕλων ἀτιμωτέρων, ὅσα πρὸς τὸ ἄτοπον καί τὸ νόθον καί ἐμπαθὲς ἀποκληθεῖσαι διαγράφουσι αἱ κατὰ πᾶν ἀνόμοιαι τῶν δῆθεν ἐκφαντορικῶν λογίων ὁμοιότητες. Ἄλλ' ἡ τῆς ἀληθείας, ὡς οἶμαι, ζήτησις ἀποδείκνυσιν τὴν τῶν λογίων ἱεροτάτην σοφίαν, ἐν ταῖς τῶν οὐρανίων νοῶν μορφώσεσιν ἑκατέρου κομιδῆ προνοήσασαν, ὡς μήτε εἰς τὰς θείας, ὡς ἂν φαίη τις, ἐξυβρίσαι δυνάμεις, μήτε εἰς τὰς χαμαιζήλους ἡμᾶς ἐμπαθῶς ἐμπαγῆναι τῶν εἰκόνων ταπεινότητος.»

Ἐάν δὲ νομίζει κανένας ὅτι πρέπει νὰ δέχεται μὲν τίς ἱερεῖς συνθέσεις, ἐπειδὴ τὰ ἀπλὰ πράγματα εἶναι ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τους ἀγνώστα σὲ μᾶς, ἀλλὰ ὁμοῦς ἔχει τὴ γνώμη πὼς εἶναι ἀνάρμοστες οἱ εἰκονογραφίες τῶν ἁγίων νόων, τίς ὁποῖες γράφουνε τὰ ἱερά βιβλία, καί ὄλη ἐκείνη ἡ προσβλητικὴ, νὰ ποῦμε, παράσταση τῶν ἀγγελικῶν ὀνομάτων, καί λέγει ὅτι οἱ θεολόγοι, ἀφοῦ θελήσανε ὁποσδήποτε νὰ παραστήσουνε μὲ σώματα τὰ ἄσώματα, θᾶπρεπε νὰ τὰ ἀναπλάσουνε καί νὰ τὰ εἰκονίσουνε μὲ γνώριμα σὲ μᾶς, κι' ὅσο εἶναι δυνατό, μὲ συγγενικὰ πράγματα ἀπὸ τίς πλέον τίμιες καί ὀλοτέλα αὔλες καί ἀνώτερες οὐσίες πῶχουμε στὸ δικό μας κόσμον, κι' ὄχι νὰ παρομοιάζουνε τίς οὐράνιες καί θεόμορφες ἀπλότητες μὲ τίς τελευταῖες πολυμορφίες ποῦ ὑπάρχουνε ἀπάνω στὴ γῆ. Γιατί, ἀφ' ἐνός μὲν αὐτὰ τὰ ὁμοιώματα θὰ ὑψωνότανε ἢ διάνοιά μας ὅσο μπορεῖ ὕψηλότερα, καί δὲ θὰ κατέβαζε ἢ θεολογία τίς ὑπερκόσμιες ἐκφαντορίες στὶς ἀνάρμοστες ἀνομοιότητες, μὲ τίς ὁποῖες θέλει νὰ τίς παραστήσει· ἀφ' ἑτέρου δὲν θὰ ἀτίμαζε ἄπρεπα τίς θεῖες δυνάμεις καί δὲ θὰ ἀποπλανοῦσε ἴσως τὸ νοῦ μας, μὲ τὸ νὰ τὸν κατεβάσει στὰ ἀνίερα αὐτὰ ὁμοιώματα. Γιατί ἴσως νὰ νομίσει κανεὶς πὼς στὰ οὐράνια βρίσκονται πλῆθος κοπάδια ἀπὸ λιοντάρια κι' ἀπὸ ἄλογα, καί πὼς ἀντιλαλεῖ σὲ κείνον τὸν κόσμον κάποια ὕμνολογία ἀπὸ μουγκανίσματα βοδιῶν, κι' ἀπὸ κραζίματα πουλιῶν, κι' ἀπὸ ἄλλα ζῶα κι' ἄλλα ὕλικὰ πλάσματα, ἀκόμα πιὸ ἄπρεπα, ὅσα διαγράφουνε οἱ παρομοιώσεις τῶν ἁγίων βιβλίων. ποῦναι σ' ὄλα ἀνόμοιες, μὲ τὸ νὰ τὰ παρουσιάζουνε μὲ πλάσματα ἄπρεπα καί νόθα καί παθιασμένα. Ἀλλὰ, καθὼς φρονῶ, ἢ ἀναζήτησις τῆς ἀληθείας

ἀποδείχνει τὴν ἱερώτατη σοφία τῶν Γραφῶν, ἢ ὅποια προνόησε, ὥστε μὲ αὐτὰ τὰ μορφώματα, μὲ τὰ ὅποια παράστησε τὰ οὐράνια πνεύματα, νὰ γίνονται καὶ τὰ δυὸ μαζί, μῆτε δηλαδή νὰ βεβηλώνονται οἱ θεῖες δυνάμεις, ἂν τυχὸν κανένας ἤθελε νὰ πεί ἓνα τέτοιο πρᾶγμα, μῆτε ἑμεῖς νὰ προσηλωνόμαστε ὅτι χαμαίζηλες ταπεινότητες τῶν εἰκόνων.»

Λέγει δὲ ὅτι ἡ θεολογία παριστάνει μὲ συμβολικὰ αἰνίγματα τοὺς ἀγγέλους καὶ τὰς ἄλλας θείας οὐσίας, διότι δὲν εἶναι ὁ κάθε ἄνθρωπος καθαρὸς καὶ ἄξιος νὰ τις ζυγώσει. * Ὅτι μὴν γάρ εἰκότως προβέβληται τῶν ἀτυπῶτων οἱ τύποι καὶ τὰ σχήματα τῶν ἀσχηματίστων, οὐ μόνον αἰτίαν φαίνομεν ἂν εἶναι τὴν καθ' ἡμᾶς ἀναλογίαν, ἀδυνατούσαν ἀμέσως ἐπὶ τὰς νοητὰς ἀνατείνασθαι θεωρίας, καὶ δεομένην οἰκειῶν καὶ συμφυῶν ἀναγωγῶν, αἱ τὰς ἐφικτὰς ἡμῖν μορφώσεις προτείνουσι τῶν ἀμορφῶτων καὶ ὑπερφυῶν θεάματων ἄλλ' ὅτι καὶ τοῦτο τοῖς μυστικοῖς λογίοις ἐστὶ προποδέστατον, τὸ δι' ἀπορρήτων καὶ ἱερῶν αἰνιγμάτων ἀποκρύπτεσθαι, καὶ ἄβατον τοῖς πολλοῖς τιθέναι τὴν ἱεράν καὶ κρυφίαν τῶν ὑπερκοσμίων νοῶν ἀλήθειαν· ἐστὶ γὰρ οὐ πᾶς ἱερός· οὐδὲ πάντων, ὡς τὰ λόγια φησιν, ἢ γνῶσις.»

«Στὸ ὅτι πολὺ σωστά παριστάνονται μὲ τύπους κάποια ὄντα ποὺ δὲν ἔχουνε τύπο, καὶ μὲ σχήματα κάποια ὄντα ποὺ δὲν ἔχουνε σχῆμα, μπορεῖ νὰ πεί κανένας πὼς δὲν εἶνε ἢ μονάχη αἰτία τὸ νὰ τὰ εἰκονίσουμε μὲ κάποια ἀναλογία μὲ τὸ δικό μας κόσμον, γιατί δὲ μπορούμε νὰ ἀνυψωθοῦμε ἀπ' εὐθείας στὶς νοητὲς θεωρίες, καὶ πρέπει νὰ βοηθηθοῦμε ἀπὸ πράγματα γνωστά μας, καὶ ποὺ εἶναι τῆς ἴδιας φύσεως μὲ μᾶς, ὥστε νὰ μπορέσουμε ἀπ' αὐτὰ νὰ ἀναπλάσουμε κάποια μορφώματα, ὅσο εἶναι μπορετὸ στὸν ἄνθρωπο, ἀπὸ τὰ ἀμόρφωτα καὶ ὑπερφυσικά θεάματα ἄλλὰ καὶ τὸ ὅτι αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἀρμόζει στὰ μυστικὰ ρητὰ τῆς Γραφῆς, τὸ νὰ ἀποκρύβονται μὲ ἀπόρρητα καὶ μὲ ἱερά αἰνίγματα, ὥστε ἢ ἱερά καὶ κρυφὴ ἀλήθεια τῶν ὑπερκοσμίων πνευμάτων νὰ ἀπομένει ἀζύγωτη στοὺς πολλούς· γιατί ὁ κάθε ἓνας δὲν εἶναι ἀγνισμένος, κι' οὔτε γιὰ ὄλους εἶναι ἢ γνῶση, ὅπως λένε τὰ ἱερά γράμματα.»

Ἔχει δὲ τὴν ἰδέα ὅτι τὸ νοῦ μας τὸν ὑψώνουσε πρὸς τὰ θεῖα πράγματα περισσότερο τὰ ἀνόμοια καὶ τὰ ὑλωδέστερα. «Ὅτι δὲ καὶ τὸν ἡμέτερον νοῦν ἀνάγουσι μᾶλλον αἱ ἀπεμφαίνουσι τῶν ὁμοιοτήτων, οὐκ οἶμαί τινα τῶν εὐφρονούντων ἀντερεῖν· εἰς μὲν γὰρ τὰς τιμιωτέρας ἱεροπλαστίας, εἰκὸς ἐστὶ καὶ πλασθῆναι, χρυσοειδεῖς τινὰς οἰομένους εἶναι τὰ οὐράνια οὐσίας, καὶ φωτοειδεῖς τινὰς ἄνδρας καὶ ἐξαστράπτοντας εὐπρεπεῖς, ἡμφιεσμένους ἐσθῆτα φανῆναι καὶ τὸ πυρρῶδες ἀβλαβῶς ἀποστίλβοντας, καὶ ὄσους ἄλλους ὁμοιοτύπως κάλ-

λεσιν, ἢ μορφαῖς, ἢ θεολογία τοὺς οὐράνιους ἐσχημάτισε νόας. Ὅπερ ἵνα μὴ πάθοιεν οἱ μηδὲν τῶν φαινομένων καλῶν ὑψηλότερον ἐννενοηκότες, ἢ τῶν ὁσίων θεολόγων ἀνωτατικὴ σοφία, καὶ πρὸς τὰς ἀπεμφαινούσας ἀνομοιότητας ἱερώς κατάγεται, μὴ συγχωροῦσα τὸ πρόσυλον ἡμῶν εἰς τὰς αἰσχροὺς εἰκόνας ἀπομέν(ον) ἐπαναπαύεσθαι· διανιστώσα δὲ τὸ ἀνωφερὲς τῆς ψυχῆς καὶ ὑπονύττουσα τῇ δυσμορφίᾳ τῶν συνθημάτων, ὡς μῆτε θεμιτοῦ, μηδὲ ἀληθοῦς δοκοῦντος εἶναι, μηδὲ τοῖς ἁγαν προσύλοις, ὅτι τοῖς οὕτω αἰσχροῖς ἐμπερὲς πρὸς ἀλήθειάν ἐστὶ τὰ ὑπερουράνια καὶ θεῖα θεάματα.»

«Τὸ ὅτι δὲ ἀνυψώνουσε τὸ νοῦ μας περισσότερο οἱ ὁμοιότητες ποὺ φανερόνουνε τὸ ἀνάποδο, ἔχω τὴ γνώμη πὼς κανένας ἄνθρωπος στοχαστικὸς δὲ θὰ τὸ ἀρνηθεῖ· γιατί, ὅσο γιὰ τὰ ἱερά ὁμοιώματα, τὰ ὅποια παριστάνουσε τὰ οὐράνια πνεύματα μὲ τὰ πιὸ ἀγνά καὶ μὲ τὰ πιὸ μεγαλοπρεπῆ πλάσματα τούτου τοῦ κόσμου, εἶναι φυσικὸ κάποιοι ἄνθρωποι νὰ νομίσουσε πὼς αὐτὰ τὰ οὐράνια πνεύματα εἶναι ἀπὸ κάποιες οὐσίες χρυσαφένιες, καὶ κάποιοι ἄνδρες ἀστραφεροὶ καὶ μεγαλόπρεποι, ντυμένοι μὲ ἱμάτια ἀπὸ φῶς καὶ λαμποκοπώντας σὰ χρυσάφι δίχως νὰ καίγουσε, καὶ μὲ ὄσα ἄλλα κάλλη ἢ σχήματα παράστησε ἢ θεολογία τὰ οὐράνια πνεύματα. Καὶ γιὰ τοῦτο, γιὰ νὰ μὴν πάθοιεν αὐτὴ τὴν πλάνη ὅσοι δὲ μπορούνε νὰ καταλάβουσε τίποτα ποὺ νὰ εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ τὴν ὑλικὴ ὠραιότητα, ἢ σοφία τῶν ἱερῶν θεολόγων, ποὺ πετᾶ στὰ οὐράνια, κατεβαίνει πάλι καὶ στὶς ἀνάποδες ὁμοιότητες, ὥστε νὰ μὴν ἀφήσει τὸ πνεῦμα μας, ποὺ πάντα θέλει νᾶναι κολλημένο στὰ ὑλικά, νὰ ἀφοσιώνεται στὰ ταπεινά ὁμοιώματα. Ἄλλὰ, μὲ τὴ δυσμορφία τῶν συνθηματικῶν τύπων, ξυπνᾶ καὶ κεντᾶ τὸν πόθο ποὺ ἔχει ἢ ψυχὴ γιὰ τὰ ὑψηλά, ἐπειδὴ οὔτε στοὺς πιὸ ὑλικοὺς ἀνθρώπους δὲ φαίνεται σωστό, μῆτε ἀληθινό, τὸ νὰ μοιάζουσε τὰ ὑπερουράνια καὶ θεῖα θεάματα μὲ ὄντα τόσο κτηνώδη καὶ τόσο ἀσχημα.»

Λέγει δὲ ὅτι καὶ ἀπὸ τὰ ὑλικά καὶ γῆινα πράγματα μπορεῖ ἢ διάνοιά μας νὰ ὑψωθεῖ στὰ πλάσματα τὰ νοερά, γιατί κανένας ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν εἶναι ὀλότελα στερημένο ἀπὸ κάποια μερίδα τοῦ καλοῦ, ἀφοῦ ὁ Θεὸς τὰ ἔκανε ὄλα «καλὰ λίαν». «Ἄλλως τε καὶ τοῦτο νοῆσαι χρή: τὸ μηδὲ ἐν τῶν ὄντων εἶναι καθ' ὄλου τῆς τοῦ καλοῦ μετουσίας ἐστερημένο, εἴπερ ὡς ἢ τῶν λογίων ἀλήθεια φησι πάντα καλὰ λίαν· ἐστὶν οὖν ἐκ πάντων ἐπινοῆσαι καλὰς θεωρίας, καὶ ἐν τοῖς νοητοῖς τε καὶ νοεροῖς ἐκ τῶν ὑλαίων ἀναπλάσαι τὰς λεγομένας ἀνομοίους ὁμοιότητας, ἐτέρω τρόπῳ τῶν νοερῶν ἐχόντων, ἃ τοῖς αἰσθητοῖς ἑτεροίως ἀπονέμονται· καὶ γὰρ ὁ θυμὸς τοῖς μὲν ἀλόγοις ἐξ ἐμπαθοῦς ὁρμῆς ἐγ-

γίνεται καὶ πάσης ἀλογίας ἐστὶν ἀνάπλευς ἢ θυμοειδῆς αὐτῶν κίνησις· ἀλλ' ἐπὶ τῶν νοερῶν, ἐτέρῳ τρόπῳ χρῆ τὸ θυμικὸν ἐννοῆσαι, διπλοῦν, ὡς οἶμαι, τὴν ἀρρενωπὴν αὐτῶν λογιότητα, καὶ τὴν ἀμειλικτὸν ἔξιν, ἐν τοῖς θεοειδέσι καὶ ἀμεταβόλοις ἰδρῦσεσιν.»

«Ἄλλως τε πρέπει νὰ νιώσουμε καὶ τοῦτο: ὅτι κανένα ἀπὸ τὰ πλάσματα δὲν εἶναι ὀλοτέλα στερημένο ἀπὸ κάποια μερίδα τοῦ καλοῦ, ἀφοῦ ἡ ἀλήθεια τῆς Γραφῆς λέγει ὅτι ἔγιναν τὰ πάντα καλὰ λίαν. Ὡστε μπορεῖ κανένας νὰ ἐπινοήσῃ καλὰς θεωρίας ἀπὸ τὸ κάθε πρᾶγμα, καὶ τὰ νοητὰ καὶ τὰ νοερά νὰ τὰ ἀναπαραστήσῃ μὲ τὰ ὕλικά, μὲ τὶς λεγόμενες ἀναποδες ὁμοιότητες, γιατί τὰ νοερά μ' ἄλλον τρόπο ὑπάρχουνε ὅσα ὑπάρχουνε στὰ αἰσθητὰ πράγματα. Γιατί ὁ θυμός, εἰς μὲν τὰ ἀλογα ὄντα ἀνάβει ἀπὸ ὀργισμένη ὀρμή, κ' εἶναι γεμάτη ἀπὸ κάθε παραφορά ἢ θυμοειδῆς ἀναστάτωση τους· ἀλλὰ στὰ νοερά, πρέπει νὰ νιώσῃ κανένας μ' ἄλλον τρόπο τὸ θυμό, ὁ ὁποῖος, φρονῶ, φανερώνει τὴν ἀρρενωπὴ τους λογιότητα, καὶ τὴν ἀμειλικτὴ φύση τους, πού εἶνε θεοειδῆς καὶ δὲν ἀλλάζει αἰώνια.»

Λέγονται δὲ Ἀγγελοι, ἐπειδὴ, ἀπὸ ὅλα τὰ πλάσματα, τὰ ὁποῖα ἀναβρῦσαν ἀπὸ τὸ Θεό, ἀξιώθηκαν πρῶτοι νὰ εἶναι κοντήτερα στὴ θεαρχικὴ λάμψη, καὶ μέσον τους μεταδίδονται σὲ μᾶς τὰ μυστήρια πού εἶναι ἀνώτερά μας. «Δι' ὃ καὶ παρὰ πάντα τῆς Ἀγγελικῆς ἐπωνυμίας ἐγκρίτως ἠξίωσαν, διὰ τὸ πρῶτως αὐταῖς ἐγγίνεσθαι τὴν θεαρχικὴν ἔλλαμψιν, καὶ δι' αὐτῶν εἰς ἡμᾶς διαπορθεύεσθαι τὰς ὑπὲρ ἡμᾶς ἐκφαντορίας.»

Καὶ εἶναι δημιουργημένοι σὲ τάξεις, γιὰ τοῦτο ὀνομάζεται τὸ σύστημα τῶν Ἀγγέλων Οὐρανία Ἱεραρχία. «Προσθετέον δ' ἂν καὶ τοῦτο οὐκ ἀπεικόντως, ὅτι καὶ καθ' αὐτὸς ἕκαστος οὐράνιος τε καὶ ἀνθρώπειος νοῦς, ἰδικᾶς ἔχει καὶ πρῶτας καὶ μέσας καὶ τελευταίας τάξεις τε καὶ δυνάμεις, πρὸς τὰς εἰρημένας τῶν καθ' ἕκαστον ἱεραρχικῶν ἐλλάμψεων οἰκείας ἀναγωγᾶς ἀναλόγως ἐκφαινομένας.»

Ἡ θεία Διαθήκη, λέγει ὅτι τὸ πλῆθος τῶν Ἀγγέλων εἶναι χίλιες χιλιάδες καὶ μύριες μυριάδες, θέλοντας νὰ παραστήσῃ συμβολικὰ πῶς εἶναι ἀμέτρητοι. «Καὶ τοῦτο ἄξιον, οἶμαι, νοεράς ἐπιστάσεως, ὅτι τῶν λογίων ἢ περὶ τῶν Ἀγγέλων παράδοσις χιλίας χιλιάδας εἶναι φησιν, καὶ μυρίας μυριάδας, τοὺς παρ' ἡμῖν ἀκροτάτους τῶν ἀριθμῶν εἰς ἑαυτοὺς ἐπανακυκλούσα καὶ πολλαπλασιάζουσα, καὶ διὰ τούτων ἐναργῶς ἐμφαίνουσα τὰς ἡμῖν ἀναριθμήτους τῶν οὐρανίων οὐσιῶν διατάξεις· πολλὰ γὰρ εἰσὶν αἱ μακάριαι στρατιαὶ τῶν ὑπερκοσμίων νοῶν, τὴν ἀσθενῆ καὶ συνεσταλ-

μένην ὑπερβεβηκυῖαι τῶν καθ' ἡμᾶς ὕλαιων ἀριθμῶν συμμετρίαν.»

Οἱ Ἀρχάγγελοι ἔχουνε στὴ σγουρόμαλλη κεφαλὴ τους ἕνα διάδημα ἀπλό καὶ ἐπιβλητικὸ, μὴ ταινία ἄσπρη ἢ φωτεινόχρωμη, μ' ἕνα μεγάλο πετράδι στὴ μέση ἀπ' ἀπὸ τὸ μέτωπο, κ' οἱ ἄκρες τῆς ἀνεμίζονται, βγαίνοντας πίσω ἀπὸ τ' αὐτιά, σὰ νὰ τίς σαλεύει κάποιος ἀνεμὸς ἄλλου κόσμου. Τοῦτες τὶς ἄκρες τὶς παραξηγήσανε μερικοὶ ὑστερινοὶ ἀγιογράφοι, καὶ μὲ τὸν καιρὸ τὶς μετασηματίσανε σὲ σάλπιγγες, πού βγαίνουν ἀπὸ τὸ κάθε αὐτί, καὶ τίς λέγανε στὴ γλώσσα τῆς τέχνης τους «ἀκοάς», θέλοντας νὰ δηλώσουνε πῶς οἱ Ἀγγελοι τ' ἀκοῦνε ὅλα ὅσα γίνονται στὸν κόσμον. Παρατήρησε πῶς κ' ἡ παραμόρφωση ἀκόμα εἶναι ποιητικὴ καὶ στοχαστικὴ, ὅταν βγαίνει ἀπὸ ψυχῆς εὐλαβέστατες.

Οἱ δὲ φτεροῦγες εἶναι στοὺς μὲν ἀρχαίους μεγαλώτατες καὶ καμαρωτὲς καὶ τρανοδουλεμένες, παρὰ στοὺς κατοπινούς ζωγράφους, πού τὶς κάνανε ταπεινότερες καὶ ψιλοδουλεμένες, ἀλλὰ πλέον ἐξωτικές καὶ παράξενες.

Εἶναι δὲ συχνότερα λευκοφορεμένοι, μὲ χιτῶνα καὶ μὲ μανδύα ἐλληνικὸ, καὶ γυμνοπόδαροι. Ἄλλοτε ὅμως εἶναι μὲν ἀπ' ἔξω τυλιγμένοι μὲ ἐλληνικὸ ἱμάτιο, ἀπὸ μέσα ὅμως φοροῦνε ροῦχα στενομάνικα πλουμισμένα κατὰ τὸ βυζαντινὸ σύστημα, μὲ περιλαίμια κεντητά, μὲ ζῶνες καὶ μὲ ἐπιμανίκια, μὲ πέδιλα στὰ πόδια, ὅλα πλουμισμένα μὲ πετράδια καὶ μὲ μαργαριτάρια. Αὐτὸ τὸ παράξενον ταίριασμα δείχνει τ' ἀδελφῶμα ἀνάμεσα στὸ πνεῦμα τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ἑλλάδας. Στὰ ὑστερώτερα χρόνια οἱ Ἀρχάγγελοι ζωγραφίζονται ντυμένοι μὲ κείνο τὸ ὠραιότατο καὶ σεμνὸ ροῦχο τὸ λεγόμενο Στοιχάριον, φόρεμα Ἀσιατικόν, ἀπάνω ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἔχουνε περιζωσμένη σταυρωτὰ μὴ λουρίδα πλατεία, σὰν κείνη πού ζώνεται ὁ διάκος στὴν ἐκκλησία καὶ πού λέγεται Ὁράριον. Αὐτὰ ζωγραφίζονται κατ' ἀναλογία μὲ τὰ φορέματα τῆς ἐπίγειας ἱεραρχίας, τὰ ὁποῖα ἔχουνε γίνῃ μὲ συμβολικὰς ἐννοίας ταίριασμένα. Τὸ χρυσάφι, τὰ μαργαριτάρια καὶ τὰ τίμια πετράδια εἶναι συμβολικὰ τῆς καθαρότητος, τῆς ἀφθαρσίας καὶ τῆς δόξης. «Εἰ δὲ καὶ χαλκοῦ καὶ ἠλέκτρου καὶ λίθων πολυχρωμάτων εἶδος ἢ θεολογία ταῖς οὐρανίαις οὐσίαις περιτίθῃσιν, τὸ μὲν ἠλεκτρον, ὡς χρυσοειδὲς ἅμα καὶ ἀργυροειδὲς, ἐμφαίνει τὴν ἄσηπτον, ὡς ἐν χρυσῷ, καὶ ἀδάπανον καὶ ἀμείωτον καὶ ἄχραντον διαύγειαν καὶ τὴν φαίην, ὡς ἐν ἀργύρῳ, καὶ οὐρανίαν αἴγλην· τῷ δὲ χαλκῷ, κατὰ τοὺς ἀποδοθέντας λόγους, ἢ τὸ πυρῶδες ἢ τὸ χρυσοειδὲς ἀπονεμητέον.»

Φ. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ